

تبیین مفهوم راهبردی نظریه نظام انقلابی در جمهوری اسلامی ایران

سید جواد امینی^۱
محمد مبینی^۲

چکیده

مفهوم نظام انقلابی نقطه عطفی ماندگار و نوآورانه در گفتمان انقلاب اسلامی به منظور تحکیم و بالندگی سیاست‌ها و نظامات در پیش‌برندگی آن به‌شمار می‌آید. در چرخه حیات انقلاب‌ها، عامل اینرسی و افول نظام‌های سیاسی، کم‌رنگ شدن آرمان‌ها، ارزش‌های بنیادین و کارکردی، نوعی بازگشت به قبل‌ناشی از تغییر ماهیت انقلابی‌گری کارگزاران و تسلیم‌پذیری در مواجهه با فشار عوامل محیطی را در پی دارد که با فقدان عنصر تفکر راهبردی و رهبری بصیر و تحول‌آفرین، درگذر زمان به صورت تدریجی این تغییر هویتی و استحاله‌ای اتفاق می‌افتد. هدف اصلی در این مقاله تبیین ابعاد معنایی «نظام انقلابی»، به‌ویژه کارکرد بازدارنده و ضد‌ترمیدوری آن در مواجهه با نظریه‌های رقیب است. این تحقیق از نوع کیفی - نظریه داده بنیاد و با ماهیت اکتشافی - بنیادی است. گردآوری داده‌ها با ابزار مصاحبه‌های عمیق و تشکیل گروه‌های کانونی با خبرگان انجام گردید و در نهایت داده‌ها به کمک راهبرد نظریه داده بنیاد و با رویکرد ساخت‌گرا، کدگذاری و تجزیه و تحلیل شد. نتایج حاکی است مبانی فلسفی و مؤلفه‌های پایه نظریه نظام انقلابی جمهوری اسلامی ایران با سایر نظام‌های سیاسی دنیا تفاوت بنیادین دارد؛ همچنین، پیوست انقلابی‌گری به عنوان

۱ استادیار و عضو هیئت‌علمی گروه مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی sjamini20@gmail.com (نویسنده مسئول)

۲ استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه جامع امام حسین mobini20@yahoo.com تاریخ ارسال: ۹۸/۳/۱۲ تاریخ پذیرش: ۹۸/۷/۲۲

دال مرکزی در چرخه مدیریت تمدن اسلامی و در کلیه مراحل شکل‌گیری آن به ویژه نظام سازی، دولت سازی، جامعه پردازی و تمدن سازی بروز و ظهور دارد و در نهایت اینکه حفظ پویایی و استمرار نظام با پیشران نظام انقلابی ضرورتی مستحکم برای تحقق حکمرانی اسلامی به‌شمار می‌آید.

واژگان کلیدی

انقلاب، نظریه انقلابی، نظام انقلابی، انقلاب اسلامی، مدیریت نظام انقلابی

مقدمه

از میان همه‌ی ملت‌های زیر ستم، ملتی که به انقلاب همت گمارد؛ کار را به نهایت رساند و آرمان‌های انقلابی خود را حفظ کرد، انقلاب پُرشکوه ملت ایران است که بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید و موفق‌ترین نمونه یک نظریه سیاسی در باب حکومت‌داری است.

در دوران معاصر و با سیطره اقتضائات دولت مدرن، کشورهای اسلامی همگی بر اساس ساختار «دولت - ملت» و بر اساس الگوی دولت مدرن به وجود آمده و استقلال‌یافته‌اند، اما میراث زمامداری در اندیشه اسلامی مبتنی بر کلان نظریه «امام و امت» مطرح شده و افق حاکمیت را در جوامع اسلامی مشخص نموده است (غمامی و آجلو، ۱۳۹۷: ۱۶۷). انقلاب اسلامی از منطقی الهی تبعیت می‌کند که استحکام و قوام آن در بینش امام و کنش امت نضج گرفته است.

انقلاب اسلامی در ایران به دلیل جذابیت شعارها، اهداف، روش‌ها، محتوا، نتایج و سابقه مشترک دینی و تاریخی و شرایط محیط منطقه‌ای و بین‌المللی، پدیده‌ای اثرگذار در جهان اسلام بوده است. نظم نوینی را که انقلاب اسلامی در پی آن بود، می‌تواند طلوعی از یک نظام جهانی با محوریت عدالت دانست (یزدانی، قاسمی و شاه قلعه، ۱۳۹۰: ۲۰۶). «هدف‌گیری پایه‌های اصلی استحکام انقلاب»، «تضعیف همه‌جانبه با استفاده از ابزار مختلف»، تغییر در معادله قدرت و سیاست داخلی با تغییر نگرش مسئولان» و «شبکه سازی» (معینی پور، غرسبان، ۱۳۹۸: ۱) از جمله سناریوهای پیدا و پنهان ارتجاعی دشمنان انقلاب است که به منظور بازگشت‌پذیر کردن انقلاب از درون و همچنین امکان بازگشت‌پذیری از بیرون به واسطه پروژه «نفوذ» در جریان می‌باشد.

از نظر گلدستون، برای شروع گسترش نسل جدیدی از نظریه‌های انقلابی، بهتر است، به جای

تهیه فهرستی از عوامل وقوع یک انقلاب، آن را به عنوان یک معلول در نظر بگیریم و بر روی عواملی تمرکز کنیم که ثبات یک حکومت را تضمین می‌کند. تضعیف این عوامل راه را برای رهبری انقلابی، ایدئولوژی و همزادپنداری باز می‌کند تا در کنار عواملی مانند فشار داخلی و درگیری نخبگان یک انقلاب را پایه‌ریزی کنند (گلدستون، ۱۳۹۷: ۱). به نظر ایزدهی (۱۳۹۷) انقلاب اسلامی نه فقط به دنبال ایجاد یک «نظام سیاسی ساختاری» یعنی، یک حکومت مبتنی بر آموزه‌های دینی، بلکه در پی تأسیس یک «نظام معرفتی» نیز هست که بر آموزه‌های دینی مبتنی بوده و توانایی اداره جامعه وسیع و حکومت دینی را داشته باشد.

«انقلابی ماندن» و «انقلابی بودن» در یک نظام انقلابی به مفهوم حرکت‌های خارج از هنجارها و قاعده‌ها و قوانین نیست، بلکه توجه و عمل به آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب و نهضتی است که نظام سیاسی را تأسیس و برپا کرده است (اصلانی، ۱۳۹۷: ۵) هر انقلابی را ماهیتی است که نشانه هویت و نیت مطلوب و مورد توقعش محسوب می‌شود. (یزدانی، قاسمی و شاه قلعه، ۱۳۹۰: ۲۰۶). با تفکیک قائل شدن میان تغییر تعادلی و تغییر ساختاری، «نظام انقلابی» در عین انعطاف در روش‌ها و اشکال، در موقعیت‌ها و شرایط گوناگون با حفظ آرمان‌ها و اصول انقلابی به حیات خود ادامه می‌دهد؛ به تعبیر دیگر حرکت نظام انقلابی با توجه به مثلث مطلوبات و مقدرات و محذورات شکل می‌گیرد که این به معنای عدول از آرمان‌ها و پذیرش و تسلیم واقعیت‌ها شدن نیست، بلکه واقع‌بینی و تغییر واقعیت‌ها به سمت تحقق مطلوبات با توجه به مقدرات و رفع محذورات است (اصلانی، ۱۳۹۷: ۵). طرح یک آگاهی انقلابی، یک کمال سیاسی، در ملت ایران به توفیق الهی به وجود آمده است که می‌توانند تفکیک کنند بین نظام انقلابی «امت و امامت» و بین تشکیلات دیوان‌سالاری؛ [با اینکه] در یکجا انتقاد دارند، اما از اصل نظامی که به وسیله‌ی انقلاب به وجود آمده است، با همه‌ی وجود دفاع کنند (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی، ۱۳۹۶/۱۱/۲۹). نظریه مختار این مقاله نظریه نظام انقلابی، مقام معظم رهبری است که در بیانیه گام دوم انقلاب نیز تصریح دارند: "انقلاب اسلامی همچون پدیده‌ای زنده و بارآده، همواره دارای انعطاف و آماده تصحیح خطاهای خویش است، اما تجدیدنظر پذیر و اهل انفعال نیست. به نقدها حساسیت مثبت نشان می‌دهد و آن را نعمت خدا و هشدار به صاحبان حرف‌های بی‌عمل می‌شمارد، اما به هیچ بهانه‌ای از ارزش‌هایش که بحمدالله باایمان دینی مردم آمیخته است، فاصله نمی‌گیرد. انقلاب اسلامی پس از نظام سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند."

در این تحقیق، سؤال نظریه نظام انقلابی چیست؟ به عنوان پرسش آغازین مطرح و براین اساس تبیین مختصات این نظریه و معرفی ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و زمینه‌ها، عوامل تأثیرگذار و موانع، راهبردهای پیاده‌سازی نظام انقلابی و مدل مدیریتی درزمره اهداف پیگیری شده است.

روش‌شناسی تحقیق

جهت‌گیری پژوهش بنیادی و هدف آن اکتشافی می‌باشد زیرا ارائه الگو و تولید دانش و درک بهتر از نظام انقلابی بر اساس نتایج تحقیق، مدنظر است. رویکرد پژوهش استقرایی و مفاهیم در قالب مقوله‌ها و قضیه‌ها تدوین شدند. این پژوهش با رویکرد کیفی راهبرد نظریه داده بنیاد، به بررسی و معرفی مدل نظام انقلابی پرداخته است. نظریه داده بنیاد یک نوع روش پژوهش کیفی است که به طور استقرایی یک سلسله رویه‌های منظم را به کار می‌گیرد تا نظریه‌ای درباره پدیده مورد مطالعه ایجاد کند (اشتراوس و کوربین، ۲۰۰۸). داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و به صورت هدایت کلیات و گروه‌های کانونی گردآوری شده است. جامعه آماری در بخش اسنادی بررسی اندیشه رهبران انقلاب اسلامی و در بخش میدانی مصاحبه با خبرگان و اساتید به تعداد ۱۸ نفر از طریق نمونه‌گیری گلوله برفی است. از خبرگان خواسته شد که پرسشنامه ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های نظریه نظام انقلابی را تکمیل نمایند و به سؤالات مصاحبه پاسخ دهند. برای نمونه برخی از سؤالات مصاحبه ذکر می‌گردد: لطفاً خودتان را به طور کامل معرفی نمایید. شما نظریه نظام انقلابی را چگونه تعریف می‌کنید؟ چه ویژگی‌ها، رفتار و روش‌هایی را برای یک نظام انقلابی برمی‌شمارید؟ تمایز اصلی نظام انقلابی با سایر نظام‌های غربی و متداول در چیست؟ جایگاه نظام انقلابی در تحقق تمدن نوین انقلابی اسلام چگونه است؟ زمینه‌های ایجاد یک نظام انقلابی چیست؟ موانع تداوم نظام انقلابی در جامعه ایران چیست؟ و غیره.

مؤلفه	نوع
ماهیت پژوهش	بنیادی
نحوه انجام پژوهش	رویکرد کیفی
پارادایم حاکم بر پژوهش	تفسیری
رویکرد پژوهش	استقرایی
راهبرد پژوهش	نظریه داده بنیاد

منبع گردآوری داده‌ها	مصاحبه‌های عمیق، گروه‌های کانونی
روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	داده بنیاد/ساخت‌گرا

جدول (۳) - پیاز فرایند پژوهش

مبانی و چارچوب نظری

انقلاب

مفهوم «انقلاب» در دیدگاه اندیشمندان دارای تعاریف متفاوتی است که هر یک از آن‌ها به نوعی خاص بدان پرداخته‌اند. والتر لاکویر^۱ مفهوم انقلاب را تلاش برای ایجاد و تحول بنیادین در سیستم حکومتی، تعریف کرده است. کارل مارکس الهام اصطلاح «انقلاب» را به مفهوم تغییری ارزشمند و مترقی و کاستن نابرابری و ایجاد عدالت بیشتر به کاربرده است، نویسندگان دیگر، انقلاب‌ها را ضرورتی برای ایجاد پیشرفت اجتماعی و به مفهوم دوران هرج و مرج و کشمکش بی‌قیدوبند برای قدرت که نتایج مخربی دارد استفاده کرده‌اند. هانتینگتون (۱۹۶۸: ۲۶۴) انقلاب را یک حرکت سریع و ناگهانی در ارزش‌ها و باورهای مسلط، رهبری و حاکمیت سیاسی برای بازگرداندن ارزش‌های اجتماعی قدیم توأم با زور و خشونت داخلی تعریف کرده است. چالمرز (۱۳۶۳)، نیز انقلاب را جلوه‌ای از خشونت و یک شیوه راه‌یابی به مفهوم انقلاب می‌داند. پیروزی انقلاب اسلامی ایران یکی از بزرگ‌ترین پدیده‌های تاریخ در قرن بیستم و در زمره مهم‌ترین جنبش‌های سیاسی - اجتماعی به‌شمار می‌آید که تعاریف موجود و نیز نظریه‌های انقلاب را به چالش کشید و ضرورت ارائه تعریف جدیدی از انقلاب و نظریه‌های انقلابی را به دنبال آورد.

حضرت امام خمینی رحمته‌الله خصوصیات انقلاب اسلامی را به برخورداری از پشتوانه عظیم فلسفه و فقه و معارف شیعه در طول هزار سال، انقلاب اجتماعی همه‌جانبه همراه با تحول بنیادین در زندگی انسان‌ها، استواری بر پایه فرهنگ و اعتقاد و ایمان در مراحل اوج‌گیری و سازندگی انقلاب، بهره‌مندی از رویکرد ارزشی و هدف‌گیری اصلاح مفاسد جهانی و بشری، حاکم‌سازی فرهنگ توحیدی به‌جای فرهنگ الحادی و استبدادی و شکل‌گیری بر مبنای نظم و انضباط انقلابی می‌دانند. رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای نیز انقلاب را یک تفسیر اسلامی و الهی و یک تحول اخلاقی، فرهنگی و اعتقادی می‌داند که به دنبال آن‌ها تحول اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و آنگاه رشد همه‌جانبه ابعاد انسان‌ها می‌آید (شفیعی، ۱۳۸۵: ۳۲-۷).

1 Walter Laguer

انقلاب‌ها با توجه به اهداف و رسالتی که برای خود قائل هستند، به دودسته کلی تقسیم می‌شوند: اول: انقلاب‌های ناظر بر وضعیت مادی؛ دوم: انقلاب‌های ناظر بر وضعیت معنوی. درحالی که گونه نخست از انقلاب‌ها، تحول وضعیت موجود به منظور بهبود وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و یا فرهنگی شهروندان را مدنظر دارند؛ دومین دسته نگرش متفاوتی اتخاذ کرده، با تعریف اهداف فرا مادی چون بسط ارزش‌هایی خاص، یا تحقق الگوهای ویژه‌ای از زندگی و مفاهیمی از این قبیل که جنبه کیفی دارند، به امر انقلاب اهتمام می‌ورزند. البته باید توجه داشت که گونه شناسی بالا ناظر بر «ایده‌آل تاپ‌ها» (مطابق گفتمان وبری) است و در عالم خارج معمولاً گونه‌های ترکیبی وجود دارد که غلبه در آن با «مادی‌گرایی» یا با «معنویت‌گرایی» است. از این منظر می‌توان نسبت منطقی بین این دو مقوله را عموم و خصوص من وجه ارزیابی کرد. بدین معنا برخی انقلاب‌ها بانگیزه و رسالت «معنویت‌گرایانه» به وجود می‌آیند و برخی خیر. همچنین می‌توان اظهار داشت که ضرورتاً معنویت‌گرایی یا مادی‌گرایی به انقلاب منتهی نمی‌شود، درحالی که می‌توان تصویری از هر دو مقوله نیز داشت (منصوری و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۵۷).

اما در ارتباط با انقلاب اسلامی ایران، شاهد تحقق «الگوی تلفیقی» می‌باشیم. در این الگوی تلفیقی، ارتباط دو حوزه موردنظر به شکل اقماری برقرار می‌گردد. به این صورت که ساختار انقلاب اسلامی را می‌توان به دو ساخت اصلی تفکیک کرد: اول: ساخت مرکزی که مشتمل بر ارزش‌های عالی اسلامی است، دوم: ساخت پیرامونی که مشتمل بر ملاحظات و اهداف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. از این منظر هدف نخستین انقلاب اسلامی، ارتقای روح انسانی و تربیت الهی اوست تا از این طریق فضای معنوی موردنظر اسلامی پدید آید. در این سطح، «اسلام» مدنظر است و غیراز آن هیچ عاملی موردتوجه نیست. معمار انقلاب اسلامی، حضرت امام علیه السلام در تحلیل این سطح از انقلاب اسلامی است که اظهار داشته‌اند: «ما که نهضت کردیم برای اسلام نهضت کردیم. جمهوری ما جمهوری اسلامی است ... نهضت برای اسلام همان دنبال نهضت انبیاء است» (صحیفه نور، ۱، ۱۱۵). حضرت امام علیه السلام در نقد حکومت محوری می‌فرمایند: «عهددار شدن حکومت فی حد ذاته شأن و مقامی نیست، بلکه وسیله انجام وظیفه و اجرای احکام و برقراری نظام عادلانه اسلام است.» (ولایت فقیه، ۵۹). البته این تنها یک چهره از انقلاب اسلامی است که معرف «معنویت‌گرایی» است همچنین تأکید حضرت امام علیه السلام بر این نکته که اسلام عزت، اقتدار، پیشرفت و نظم را به جامعه بازخواهد گردانید، حکایت از رسالت مادی انقلاب اسلامی دارد. انقلاب اسلامی جامع هر دو بعد مادی و معنوی بوده است. انقلاب اسلامی اگرچه «معنویت‌گرایی» را در کانون خود دارد و از این

حیث شبیه الگوی «انقلاب‌های معنویت‌گرا» می‌باشد، اما نباید فراموش کرد که برای «بسط معنویت» اصلاح «وضعیت مادی» را به جد مدنظر دارد و در نتیجه «ارتقای معنوی» و «اصلاح مادی» را توأمان در درون خود دارد.

از ترمیدور ایرانی تا نظام انقلابی

در ادبیات محافظه‌کار مطالعات انقلاب، یک انقلاب حاصل یک تب تند است. یک بیماری و وضعیت غیرعادی است که دیر یا زود بهبود می‌یابد و شرایط به حالت عادی برمی‌گردد. یکی از صریح‌ترین ایده‌ها در این زمینه را کریین بریتون پرورنده است. این نظریه مدعی است انقلاب‌ها فارغ از همه‌ی فرق‌های جزئی، از قوانینی کلی و مشترک پیروی می‌کنند. در تاریخ طبیعی‌ای که وی برای انقلاب تصویر می‌کند، همه‌ی انقلاب‌ها پس از دوره‌ای انقلابی‌گری فرومی‌نشینند و به شرایط عادی پیش از انقلاب بازمی‌گردند. بریتون این بازگشت را تحت عنوان ترمیدور بررسی می‌کند. اگرچه این نظریه در تصویر و تحلیل این بازگشت تنها نیست و انتظار بازگشت به شرایط عادی، روحی است که در دیگر نظریه‌های انقلاب نیز کم و بیش سرگردان است (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت امام خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۳/۱۵). نظریه ترمیدور و سایر نظریات همچون نظریات مارکسیستی، که از آن‌ها نوعی جبر و حتمیت در روند انقلاب استفاده می‌شود، به هیچ روی قابل پذیرش نیست؛ چراکه این‌گونه نظریات، عمدتاً با رویکردی جامعه‌شناسانه تدوین گردیده‌اند و نقش اراده افراد را در تحولات اجتماعی نادیده انگاشته‌اند. در واقع، هیچ چرخش و ترمیدوری در انقلاب‌ها رخ نخواهد داد، مگر آنکه در افراد جامعه شاهد نوعی چرخش و ترمیدور باشیم. انسان‌ها با اراده خود می‌توانند با در نظر گرفتن آسیب‌ها و آفت‌های متوجه یک انقلاب راهکارهای مناسبی برای مقابله با آن آسیب‌ها و آفت‌ها بیابند و ارزش‌های انقلاب را همچنان حفظ نمایند و نیز می‌توانند با نادیده انگاشتن آسیب‌ها و آفت‌ها، زمینه چرخش انقلاب را فراهم نمایند. بنابراین، هر تغییر و تحولی در انقلاب‌ها به اراده افراد بستگی دارد این‌گونه نیست که جبر تاریخی، هر انقلابی را به سمت چرخش و ترمیدور سوق دهد (شبان‌نیا، ۱۳۹۱: ۱۳۱)

پرسشی که این نظریه و نظریه‌های جامعه‌شناسی انقلاب در مورد انقلاب اسلامی طرح می‌کند، ترمیدور انقلاب ایران است. انقلاب اسلامی ایران چه هنگام فرومی‌نشیند؟

انقلاب اسلامی، یک انقلاب تکاملی و نه ترمیدوری است؛ زیرا آرمان‌های آن، آرمان‌هایی تاریخی مصرف‌دار نیستند و این‌گونه نیست که سیل گذر زمان، آرمان‌های این انقلاب را با خود ببرد. علاوه

براین، مردم انقلابی و رهبر انقلابی نیز همواره پاسدار آرمان‌های این انقلاب هستند و اجازه تخطی از آرمان‌های انقلاب را به هیچ کس نمی‌دهند؛ زیرا انقلاب در مکتب انقلاب اسلامی، «صیوررتی دائمی» و ضرورتی همیشگی است. لذا این انقلاب، انقلابی تکاملی است که خود را در «مسیر شدن» و نه پایان می‌داند؛ مگر آنکه آرمان‌های انقلاب تحریف شود و افراد انقلابی و کنش‌های انقلابی طرد و به حاشیه رانده شوند (قربانی، ۱۳۹۷: ۳۱). در ساحت نظریه امامت و امت، انقلاب کبیر اسلامی ایران یک بیماری نیست تا دوران ترمیدور و نقاهتی داشته باشد، بلکه کوششی است برای یک رهایی تکاملی از بیماری‌هایی که دست‌کم در دو سده‌ی اخیر همواره همراه تاریخی‌مان بوده است. کوشش استقلال خواهانه، آزادی خواهانه، عدالت خواهانه و معنویت خواهانه‌ای است برای رهایی از بیماری استعمار، استبداد، استثمار و انحطاط فرهنگی. خواست‌هایی که همواره و در پی رسیدن به سطحی از آن‌ها، سطوح بالاتری هم هست. در سطح امامت، امام با اجتهادی انقلابی به بازتولید و بسط معنای و مفاهیم انقلابی می‌پردازد، افق‌های جدیدی در ساحت اندیشه‌ی انقلاب گشوده می‌شود و مفاهیم جدیدی خلق می‌گردد. در بستر این گشایش مفهومی است که نیروی معطوف به انقلاب اسلامی امکان‌های جدیدی برای کنش معطوف به انقلاب می‌یابد و سطح متکامل‌تری از انقلاب اسلامی را بازتولید می‌کند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت امام خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۳/۱۵)

نظریه نظام انقلابی

نظریه نظام انقلابی توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۷ و در فرازهایی از بیانیه گام دوم انقلاب مطرح و در چارچوب نظریات نوین حکمرانی اسلامی موردتوجه است. به نظر می‌رسد ایشان نظریه نظام انقلابی را در عرصه حیات اجتماعی بشر مطرح نموده‌اند که توانایی و کارآمدی دین را در اداره این حیات به اثبات رسانده و آن را نظامی مردمی، مستقل و مبتنی بر ارزش‌های اصیل و نظام مبتنی بر آزادی فکر و عدالت اجتماعی معرفی می‌نمایند. از نظر ایشان بهترین شکل سازمان اجتماعی همان چیزی است که ایشان آن را «نظام انقلابی» می‌نامند. این نظریه درست در نقطه مقابل نظریه نظم نوین جهانی قرار دارد.

استراتژیست‌های آمریکایی نظیر کسینجر و برخی از چهره‌ها و مسئولین غیرانقلابی کشور این جمله را تکرار می‌کنند که ایران باید بین دو گزینه‌ی «دولت- ملت» بودن یا «نهضت انقلابی» بودن، یکی را انتخاب کند. برخلاف این، در بیانیه گام دوم انقلاب بر مفهوم راهبردی «نظام انقلابی» تأکید شده است. این دو باهم تناقضی ندارند چراکه اولی ساختار را نشان می‌دهد و دومی

آرمان را. گرفتن انقلاب از جمهوری اسلامی به معنی گرفتن آرمان و هویت از آن است. نظام انقلابی به معنی جستجوی واقع‌بینانه‌ی آرمان‌های یک ملت است. نظام سیاسی بدون ارزش هرگز نمی‌تواند مولد «قدرت نرم» باشد و لذا هرگز نمی‌تواند داعیه‌ی حرف جدید در روابط بین‌الملل را داشته باشد. فهم این مسائل نشان می‌دهد چرا تأکید بر عنصر انقلاب و چیستی معنای آن در عرصه‌ی سیاست خارجی اهمیت دارد. به عبارت دیگر، انقلاب اسلامی باعث پیشرفت و قدرت‌یابی جمهوری اسلامی شده است (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۲/۷)

نظریه نظام انقلابی از وصیت‌نامه سیاسی - الهی حضرت امام خمینی رحمته‌الله علیه این گونه تعبیر می‌شود که به کلیه کشورهای اسلامی و مسلمانان جهان سفارش دارند همه ضمن اجتماع در زیر پرچم اسلام و دفاع از محرومان جهان، به سوی تشکیل یک دولت اسلامی مرکب از جمهوری‌های مستقل و آزاد پیش روند. ایشان در این نظریه، موقعیت دولت‌ها را در سه سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی در نظر گرفته‌اند. برای سطح ملی؛ تشکیل جمهوری‌های مستقل و آزاد، در سطح منطقه‌ای تشکیل دولت اسلامی مرکب از جمهوری‌های آزاد و مستقل مدنظر بوده و درنهایت تشکیل تمدن نوین اسلامی در سطح جهانی مطرح می‌باشد.

عنصر اساسی پیشرفت و ارتقای یک کشور در هر سه سطح با در اختیار داشتن توده‌های مردمی است که بتواند ضمن افزایش آگاهی‌ها و مهارت‌های سیاسی و اجتماعی آن‌ها، بسیج و سازمان‌دهی‌های لازم را برای حمایت و پشتیبانی از سایر ملت‌های مستضعف و محروم انجام دهد. کشورهای اسلامی باید برای تحقق تمدن نوین اسلامی به همدیگر نزدیک شده و وحدت و اخوت اسلامی داشته باشند. موقعیت دولت‌ها در این نظریه با توجه به تمایزات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی میان آن‌ها در این نظریه متفاوت است و کشورهای اسلامی برای تحقق تمدن نوین انقلابی باید با نظام سلطه و استکبار به مبارزه برخاسته و رابطه خود را با غرب قطع نمایند. در صورت ضرورت رابطه، باید مواظب باشد که درنهایت تحت استعمار و وابستگی غرب قرار نگیرند. نظام انقلابی که از متن ایمان و معرفت اسلامی پدید آمده، میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی، تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند و دامنه‌ی عمل جهانی و منطقه‌ای دارد و ضمن داشتن تأثیر اساسی در منطقه، دارای منطق قوی در مسائل جهانی است.

پس از تعریف نظام و انقلاب به صورت مفرد با ضمیمه کردن آن‌ها به خوبی می‌توان معنا و تعریف «نظام انقلابی» را دریافت. مسلماً مراد از نظام انقلابی، وجود تحولات عمیق و بنیادینی سیاست، فرهنگ و اقتصاد یک مملکت بوده و درنهایت یک برنامه اجرایی جهت اداره امور ارائه می‌-

دهد. براین اساس عواملی که نظریه نظام انقلابی ارائه شده توسط مقام معظم رهبری را در نظر غربی‌ها از نظام‌های انقلابی سیاسی صرف تمایز می‌سازد، عبارت‌اند از: تحول انسانی و اجتماعی از اشتراکی به ایدئولوژی اسلامی؛ متدلوژی فعالیت اجتماعی؛ تاکتیک‌ها؛ به کارگیری شعارهای اسلامی از تاریخ اسلام؛ محوریت مسجد جهت سازمان‌دهی و شبکه ارتباطی؛ بیداری اسلامی توده‌ها و آمادگی آن‌ها برای شهادت باهدف استقرار حکومت اسلامی که یگانه هدف آن فعل به اهداف انسانی و مدنی و حذف بی‌عدالتی، استثمار و استقرار عدالت از سراسر جهان می‌باشد.

مفهوم نظام انقلابی را می‌توان این‌گونه بیان کرد: نظامی از نظامات سیاسی دنیا است که در آن:

(۱) همه مسلمین یک منطقه بسیج می‌شوند تا اراده و تلاش ایشان غیرقابل انکار و شکست

گردد،

(۲) رهبری برمی‌گزیند که پایبند به اهداف مدنی اسلام باشد و دنبال منافع یک قشر خاص

نباشد؛

(۳) نیروهایی که آزاد می‌شوند، قادرند جامعه را در همه سطوح داخلی بازسازی نمایند؛

(۴) نظام اجتماعی اعتماد و پایداری لازم جهت مواجهه با جهان خارج را بر اساس شرایط خود

کسب می‌نماید (حشمت‌زاده، ۱۳۹۰: ۳۴). با اندکی دخل و تصرف). بنابراین طبق تعریف فوق‌الذکر از

نظام انقلابی می‌توان ادعا کرد که اولین پیش‌نیاز آن، نفی کامل ساختار ایدئولوژیکی نظام جهانی

کفر موجود در شکل نظام جهانی است. این نفی شامل ساختارهای نهادی نظام جهانی نیز می‌شود

که به شکل نظام کشور - ملت بالأخص در جهان اسلام وجود دارد. بنابراین نظام انقلابی استقرار

یک نظام جامع و کامل اسلامی و تلاش برای اجرای مقررات، قوانین و برنامه‌های اسلامی در کلیه

شئون زندگی خویش است. این نظامی با آرمان الهی و حاکمیت اسلام و برخوردار از روحیه انقلابی،

با اتخاذ شجاعانه مواضع مستقل اسلامی، بدون وابستگی به دستگاه قدرت‌های ظالم دنیا، بر زبان

آورنده علنی آرمان‌ها، آرزوها و خواست‌های خود و پیگیری آن‌ها و نترس در مقابل اخم قدرت‌ها،

دست‌نشانندگان آن‌ها و حکومت‌های فاسد، طرفدار طبقات مستضعف و محروم دنیا و نظام آکنده از

معنویت و اخلاق است (برگرفته از فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای

چارچوب تحلیل نظام انقلابی

اصلی‌ترین رسالت یک نظریه سیاسی جامع و مانع، تحلیل منطقی پدیده سیاسی موردنظر به معنای

تبیین ابعاد و جوانب موضوع در یک الگوی منسجم و هماهنگ می‌باشد. یعنی معرفی قضایا و مسائل

مرتبط با یکدیگر در مورد آن پدیده به گونه‌ای که نهایتاً به یک علت‌یابی صحیح و معقول در ارتباط با به وجود آمدن آن پدیده سیاسی و نیز آثار و لوازمش بپردازد.

در رابطه با تحلیل نظام انقلابی بایستی سه مسئله موردتوجه قرار گیرد: اولاً، انقلاب، یعنی یک حرکت بزرگ و روبه جلو، که این حرکت هرگز ایستایی ندارد و به طور دائم پیش رونده است (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۱۲/۹). ثانیاً نظام انقلابی نمونه‌ای منحصر به فرد از قیام یکپارچه توده‌های مسلمان علیه نظام فاسد حاکم و بر اساس ایده‌آل‌ها و آرمان‌های مکتب دینی هست و حتی تعبیر «مشابه انقلاب‌های دیگر» نیز در مورد آن صادق نیست. ثالثاً عدم کارایی تئوری‌ها و چارچوب‌های تحلیلی موجود که قابل انطباق بر ماهیت این نوع نظام نبوده و نمی‌تواند تمایز اساسی آن را با سایر رخدادهای سیاسی روشن سازد. زیرا عمدتاً بر پایه نگرش‌های مادی‌گرایانه به تحلیل انقلاب‌ها می‌پردازند. بعضی از نظریات غربی (معاصر) فلسفه انقلاب را در رابطه متقابل غیر صنعتی بودن، عدم ثبات و تعادل اجتماعی و سپس وقوع انقلاب جستجو می‌کنند و در نوع مارکسیستی‌اش، مسائل اقتصادی و تضادهای اجتماعی به عنوان منشأ اصلی تلقی می‌گردد و در نهایت نیز اعتقاد به جبر تاریخی و حاکم بر سرنوشت انسان‌ها. دستیابی به تئوری تحلیل نوینی برای شناخت ماهیت و حقیقت نظام انقلابی امری لازم بوده و از این رو ترکیب دو روش تحلیل منطقی و تاریخی برای تحلیل نظام انقلابی با ابتنا بر اندیشه فکری مقام معظم رهبری چارچوب کار این پژوهش بوده است. در روش تحلیل منطقی، چهارعنصر اصلی در تحلیل عقلی یک شیء موردسنجش قرار می‌گیرند. آن چهارعنصر عبارت‌اند از: «مبانی» (قانون و علت)، «مواد» (اجزاء و عناصر)، «روابط» (نحوه ترتیب اجزاء) و «اهداف» (آثار و نتایج) و غرض از این نوع نگرش سیستمی، شناخت «ابعاد مکانی» یک موضوع است. در روش تحلیل تاریخی که به دنبال شناسایی «ابعاد زمانی» پدیده موردنظر هست پس از طی مراحل شناخت «تغایری» و «تغییری» به بررسی «علل» و «علت‌العلل‌ها» پرداخته می‌شود. «شناخت تغایری» به معنای شناسایی خصوصیات و اختلافات شیء در حالت ایستا و «شناخت تغیری» به معنای بررسی سیر مراحل و مراتب رشد و تحول موضوع موردنظر و «شناخت علت و علت‌العلل» به معنای شناسایی قوانین حاکم بر سیر رشد پدیده و بررسی فلسفه حاکم بر قوانین آن خواهند بود.

مبنای فلسفی نظام انقلابی

در جدول زیر گزاره‌ها و پیش‌فرض‌های فلسفی نظام انقلابی دسته‌بندی شده است:

جدول (۱) پیش فرض‌های فلسفی نظریه نظام انقلابی

مؤلفه‌ها	ابعاد
خدماحور، کل‌گرا و غایت‌گرا	هستی‌شناسی
کمال‌گرا و جمع عقل و احساس	انسان‌شناسی
جمع جامعه‌شناختی و روان‌شناختی (مردم‌شناسی)	روش‌شناسی
جمع عدالت و آزادی	اجتماعی
جمع حقیقت و واقعیت یا مطلق و نسبی بودن ارزش‌های اخلاقی	فلسفه اخلاق
جمع مطلق و نسبی بودن شناخت انسان	معرفتی
جمع دولت حاکم و دولت ناظر	سیاسی
جمع انقلاب و اصلاح	فلسفه اجتماعی
جمع قانون به مثابه محافظ ارزش‌های اجتماع و ضامن منافع فرد	حقوقی
جمع رهبران کاریزماتیک و رهبران مردمی و غیر کاریزما	حکومتی
جمع خانواده‌گرایی و دوری از خویشاوند گرایی	بنیان اجتماعی
جمع دانش مردمی و فطری (دانش برخاسته از زندگی مردم) و علمی	دانشی
جمع امنیت، عدالت و فراوانی	شعار جهانی

مقایسه مبانی نظام انقلابی و نظام رقیب

نظام انقلابی بر اصول لا متغیر وحی و حق‌محوری متکی است و تمایزش با اشکال دیگر نظام‌ها این‌که آن‌ها بر اساس آموزه‌های مادی حرکت می‌کنند. عمده تمایزها در جدول (۲) دسته‌بندی شده است

جدول (۲) مقایسه مفاهیم اساسی نظریه‌های نظام انقلابی و رقیب (منبع: اقتباس از علی احمدی،

۱۳۸۳: ۴۳).

مفاهیم	نظام انقلابی	نظام غربی
عناوین	انقلاب به نام خدا، معنویت، دینی، مستضعفین، اسلام انقلابی، سلطه ستیزان، انقلاب اسلامی، خداجویان، عدالت خواهان، پابرهنگان	لیبرال دموکراسی، سرمایه‌داری، سلطه-گران، مستکبران، امپریالیست‌ها، کافران، مشرکان، منافقان، جنگ‌طلبان، طاغوتیان،

مفاهیم	نظام انقلابی	نظام غربی
اهداف	آزادی و رهایی توده‌های مردم از زنجیر اسارت و بردگی ظالمان، تقابل و رهایی از هر نوع سلطه	به اسارت و بردگی کشاندن توده‌های مستضعف حفظ، تداوم و گسترش سلطه و استثمار جوامع
اصول مسلم	استقلال، آزادی و مردم‌سالاری دینی	اومانیسم، لذت‌گرایی و جهان‌بینی مادی
کار ویژه‌های دولت	مردم‌سازی، مردم‌داری، حمایت از دولت‌های هم سو و نهضت‌های آزادی‌بخش و بازسازی آن‌ها	مردم‌داری و حمایت از دولت‌ها به قصد سلطه بیشتر بر آن‌ها
روش‌ها	برنامه‌ریزی با نگاه به آرمان‌ها و ارزش‌ها	خرد انبزاری
مبدأ قانون-گذاری	کشف و استنباط قوانین الهی و تطبیق آن بر نیازمندی‌های انقلاب	تمایلات، خواسته‌ها، منافع دنیوی و گرایش‌های فعلی و زودگذر زمامداران
زمامداران و کارگزاران	اخلاقی و معرفتی، وفاداری به آرمان‌های انقلاب، علم، دین، عدالت، تقوا، کفایت و مدیریت، شجاع و آگاه به زمان بودن، طرفدار مستضعفین	لا اقتضاء، بدون پیش شرط، منوط به عرف جامعه، توانایی نسبی مدیریت کلان اجتماعی و وفادار به حزب حاکم
مشروعیت	اتکال به خدا، ایمان به هدف و اعتماد به مردم	وراثت، قهر و غلبه، قرارداد اجتماعی و ...
مدیریت	مدیریت جهادی	مدیریت غربی
نقش مردم در نظام	مستقیم در پیدایش، پیروزی، تداوم و ریشه دواندن انقلاب، حرکت عمومی مردم و توده‌ها	نقش مستقیم در قالب یک حزب فعال سیاسی یا نظامی
فرهنگ	سلطه زدایی و جهاد در برابر ظلم بین‌المللی	سلطه طلبی
اقتصاد	اقتصاد مقاومتی	اقتصاد سرمایه‌داری و مساوات طلب
سبک زندگی	خدامحوری	لذت‌گرایی
تعلیم/تربیت/علم/فناوری	انتقال تومانی ارزش‌های الهی، انقلابی، به افراد در خدمت و در اختیار عموم ملت‌ها و در جهت رفاه و آسایش عمومی (در راستای	پرهیز از ارزش‌های الهی در فرایند تربیت در خدمت و انحصار صاحبان قدرت و به‌عنوان ابزار قدرت (در راستای جنگ)

مفاهیم	نظام انقلابی	نظام غربی
	(صلح)	
حد آزادی	حدود اخلاقی و مصالح فرد و جامعه بملاحظه آزادی دیگران، آزادی از بند نفس و از ستمگری	غیراخلاقی، دارای منابع مادی، قانون و پایمال نکردن آزادی دیگران
ارزش‌ها	جاودان و دائمی و از بین نرفتن آن‌ها باگذشت زمان و تغییر مکان (شجاعت، عدالت طلبی، ظلم ستیزی، ...)	در حال تغییر بودن ارزش‌ها به طور مرتب از زمانی به زمان دیگر و مکانی به مکان دیگر ترجیحات، کمبودها، امیال و نیازهای انسان‌ها
دین و سیاست	پیوستگی، تلازم و این همانی، سیاست ذیل دین و تحت هدایت و نظارت آن.	گسستگی؛ استقلال حوزه سیاست از حوزه دین، عدم مداخله دین در امور سیاسی
دین و دولت	پیوستگی	گسستگی
دین و مردم سالاری	حاکمیت مردم بر سرنوشت خویش در چهارچوب دین	ناسازگاری آموزه‌های دینی با ارزش‌های دموکراتیک
جامعه و سیاست	پیوستگی امر سیاسی و امر اجتماعی، جامعه تحت هدایت سیاست	گسستگی؛ استقلال حوزه مدنی از حوزه سیاسی، سیاست تحت الشعاع جامعه
مبانی قدرت	قدرت نرم به عنوان قدرت اصلی و قدرت سخت نیز مکمل و در خدمت قدرت نرم	قدرت سخت به عنوان قدرت اصلی و قدرت نرم در خدمت قدرت سخت
مبانی فکری و اندیشه‌ای	اسلام‌گرایی، الهیات رهایی‌بخش و مردم- سالاری دینی با تکیه بر معنویت، عدالت و اخلاق	ماتریالیسم، سکولاریسم، لیبرالیسم و ناسیونالیسم
منافع ملی	منافع توده‌های مردم	منافع صاحبان قدرت و طبقه حاکم
حاکمیت	از مردم، برای و در خدمت مردم (حکومت الله)	حکومت بر مردم، مردم در خدمت حکومت
نوع مقابله و منارعه	مقاومت و قیام‌های مردمی، دفاع همه جانبه، تقویت قدرت بازدارندگی	جنگ‌های کلاسیک با استفاده از سلاح- های کشتار انبوه، ترور و تحریم‌های بی- سابقه
دولت - مردم	راهبر و رهرو (محبت آمیز)	بر پایه رابطه حاکم و محکوم (آمرانه)

مفاهیم	نظام انقلابی	نظام غربی
رابطه دولت-ها با یکدیگر	دولت اسلامی مرکب از جمهوری‌های مستقل آزاد	رابطه عمودی و سلسله مراتبی
ممالک سیاست	عدالت (امانت)	قدرت (منفعت و طمع)
نهادهای اثرگذار	گروه‌های اجتماعی و مردمی، احزاب و سازمان‌های و نهضت‌ها و دولت‌های برخاسته از مردم	دولت‌ها و اتحادیه‌های دولتی، سازمان‌های غیردولتی تحت نفوذ دولت‌ها و لابی‌ها
ساختار	نظام ملت - دولت (نظام انقلابی)	نظام دولت - دولت
ارتباطات و رسانه‌ها	دوسویه و در خدمت توده‌ها و محرومین (افزایش و رشد آگاهی‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و تکامل انسان‌ها)	یک‌سویه و در خدمت و انحصار صاحبان قدرت (حفظ نظام سلطه/تخدیر توده‌ها)
پیشرفت	تعاون و همکاری جمعی و منافع جمعی	رقابت و حفظ منافع مادی (فردگرایی و تکاثر)

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر متون مربوط به نظام انقلابی از متون فرمایشات و بیانات حضرت امام خمینی ره و مقام معظم رهبری و تجربیات عرصه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بررسی شد. سپس این متون مفهوم‌پردازی، مقوله‌بندی و بر اساس مشابهت، ارتباط مفهومی و خصوصیات مشترک بین کدهای باز، مفاهیم و مقولات (طبقه‌ای از مفاهیم) مشخص شدند.

شرایط علی: نتایج تحلیل محتوای پاسخ مصاحبه شونده‌ها به سوالاتی مانند برداشت و تلقی آنان از نظریه نظام انقلابی و مؤلفه‌های مؤثر بر نظام انقلابی برای تحقق تمدن نوین انقلابی حاکی از وجود سه مقوله اصلی (ایجاد جامعه اسلامی توحید محور و عدالت گستر، ایجاد فرهنگ جهادی و ایجاد ساختار ارگانیکی در سازمان‌ها) در خصوص شرایط علی برای ایجاد پدیده مورد مطالعه است که کدهای باز مربوط به آن‌ها به شرح جدول (۴) است.

جدول (۴) - کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شرایط علی

مقوله‌ها	کدهای باز	شرایط علی
ایجاد جامعه انقلابی	قانون‌پذیری	
	ساده زیستی و نفی اشرافیت	
	داشتن باور و اعتماد نفس و نفی خودباختگی	
	داشتن روحیه استقلال‌طلبی و نداشتن وابستگی به قدرت‌های خارجی	
	مردمی بودن	
	پرداختن به برنامه‌های ارتقا و توسعه سبک مدیریت جهادی	
	تحکیم و توسعه اخلاق و کرامت انسان در مدیریت	
	توجه به آرمان‌ها و اهداف بالاتر از اهداف سازمانی	
	ایجاد فرهنگ کار و تلاش و کوشش مجاهدت‌آمیز و سخت	
ایجاد فرهنگ انقلابی	مدیریت نهادگرایی به جای مدیریت بوروکراتیک	
	تعالی معنویت و روح ایمان، جهاد، فداکاری و ایثار مردم مؤمن	
	مقابله با ضد ارزش‌های انقلاب اسلامی	
	اتکا به قدرت لایزال الهی	
	توجه به انگشت اشاره و هدایت فقیه عادل	
	ایجاد همدلی ملت و دولت و وحدت صفوف ملت و پرهیز از تفرقه	
	ترویج فرهنگ مهدویت	
	ترویج گفتمان مدیریت جهادی	
	توجه به انسان به عنوان یک عامل استراتژیک و نه ابزاری	
ایجاد ساختارهای انقلابی	انعطاف‌پذیر و آماده‌ی تصحیح خطاهای خویش	
	حضور دائم دستگاه کارآمد با نگاهی تیزبین و رفتاری قاطع در قوای سه گانه برای مبارزه واقعی با فساد	
	حساسیت شدید به مرزبندی‌های خود با رقیبان و دشمنان	
	دارای کارکرد حمایت از ملت‌های زیر ستم و جریان‌های آزادیخواه جهان و برخی دولت‌های مایل به استقلال	
	مولد و تسهیل‌کننده مشارکت مردمی	
	نگاه به توان و ظرفیت داخلی	

پدیده محوری: پدیده محوری مورد مطالعه در این پژوهش مدل نظریه انقلابی است که مشخصات مربوط به آن در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول (۵) - کدهای باز و مقولات مربوط به پدیده محوری

مقوله محوری	مقولات	کدهای باز
مدل نظریه انقلابی	جمهوریت	حضور دائمی مردم در صحنه‌ها
		مشارکت در اداره امور کشور
		نقش تعیین کننده مردم در ساختار نظام
		داشتن حق تعیین سرنوشت خود
		نظارت همگانی
	اسلامیت	سیاست‌گذاری معطوف به آرمان
		هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی راهبردی
		حاکمیت الهی
		عدالت
		اداره حکومت بر اساس موازین اسلامی و مطالبات مردم
		متصف بودن حاکمان به اخلاق اسلامی
		شرافت و کرامت انسانی توأم با مسئولیت در برابر خداوند
	انقلابی‌گری (حرکت انقلابی)	اسیر حدود تحمیلی نشدن
		قانع به گیرندگی قطره‌چکانی نشدن
		با امید دنبال اهداف انقلاب حرکت کردن
		با انگیزه، نشاط، اصرار و پیگیری تحقق اهداف انقلاب
		صریح، صادقانه، قاطع و جازم حرف خود را زدن
		بصیر و بینا بودن
		صراحت در اتخاذ مواضع انقلابی تحت هر شرایطی
		درک پیچیدگی‌های شرایط زمانه
صریح و بدون رودربایستی، ترس و خجالت در مقابل دشمن، مواضع انقلاب و مبانی امام امت را بیان کردن		
استفاده از مفاهیم روشن و همه‌گیر در انتقاد و مواجهه با رژیم‌های فاسد		
آلوده نشدن اندیشه و عمل انقلابیون به مفاهیم سیاسی مدرن		

شرایط زمینه‌ای: این پژوهش شامل سه مؤلفه رهبری نظام انقلابی، مدیریت نظام انقلابی و محیط جهان اسلام از مقوله‌های زمینه‌ای نظام انقلابی است. شرایط مذکور به شرح جدول (۶) است.

جدول (۶) - کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شرایط زمینه‌ای

مقوله‌ها	کدهای باز	شرایط زمینه‌ای
رهبری نظام انقلابی	الگو و اسوه یک مدیر جهادی تمام‌عیار	
	ارائه تدابیر و نشان دادن جهت‌گیری‌های صحیح در بحبوحه مسائل	
	هدایت‌گری و تبیین خطوط کلی حرکت نظام	
	نظارت بر اجرای درست فعالیت‌ها و برنامه‌های مدیریت جهادی	
	داشتن شجاعت و عقلانیت در مقابل استکبار جهانی	
	پرورش امید و نگاه خوش‌بینانه در مردم نسبت به آینده	
مدیریت نظام انقلابی	مدیریت جهادی	
	مدیریت تحول‌آفرین	
	شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌های داخلی و سوق دادن آن‌ها در مسیر تحقق آرمان‌های نظام	
	اعتماد و به کارگیری جوانان	
	جهاد علمی	
محیط سیاسی اجتماعی کشور و جهان اسلام	مقاومت، بیداری و هوشیاری مسلمانان	
	ائتلاف و اتحاد جهان اسلام	
	خودباوری و اتکالی به نفس	
	معنویت اسلامی	
	شناخت دشمن و شیوه‌های دشمنی دشمن	

شرایط میانجی (مداخله‌گر): در پژوهش حاضر و بر اساس تحلیل محتوای مصاحبه‌ها و متون و فرمایشات دو مؤلفه به عنوان شرایط میانجی محیطی به شرح جدول (۷) شناسایی شد:

جدول ۷- کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شرایط میانجی

مقوله‌ها	کدهای باز	شرایط میانجی (مداخله‌گر)
هدف‌گذاری، رسانه، کارگزاران، ایجابی/ساختار نظام، ویژگی‌های	تبعیت و نصرت ولایت‌فقیه	
	داشتن روحیه خودباوری و مقاومت و تقویت آن	
	عدم گرایش به اشرافی‌گری	
	عدم اعمال سبک مدیریتی تمرکزگرا و غیر مشورتی	

داشتن روحیه ایثار و توکل	ویژگی‌های سلی (ساختار نظام، کارگزاران، هدف‌گذاری، رسانه)
سخت‌کوشی در کارها	
عدم خودبینی، خودپرستی و از دست دادن شجاعت	
جلوگیری از نفوذ افراد بی‌قید آرمان‌های اسلامی در صف مسئولان	
فراموش نکردن دشمن و عدم استضعاف‌پذیری	
عدم راحت‌طلبی، عدم میل به سازش، نجس‌بیدن به منافع نقد	
طهارت اقتصادی	
حرکت با نگاه به اهداف و آرمان‌های انقلاب	
روی‌گردانی مسئولان از ارزش‌های دینی	
دچار شدن به رکود و خموشی و افراط و چپ‌روی	
تحریف و دروغ‌پردازی رسانه‌های بیگانه درباره‌ی گذشته انقلاب	
بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی	
مأیوس‌سازی مردم و مسئولان و مدیران از آینده انقلاب	
عقب‌ماندگی علمی	
عیوب ساختاری و ضعف‌های مدیریتی	
وابستگی اقتصاد به نفت	
نگاه به خارج و نه به توان و ظرفیت داخلی	
زانو زدن در برابر دشمن و بوسه زدن بر پنجه‌ی گرگ	
فساد اقتصادی و اخلاقی و سیاسی	
تبعیض در توزیع منابع عمومی و مدارا و میدان دادن به ویژه‌خواری	
مذاکره با آمریکا	
ترویج سبک زندگی غربی در ایران	

راهبردها

در این پژوهش هشت راهبرد اساسی برای تثبیت نظام انقلابی پیشنهاد شده که عبارت‌اند از:
 آلوده نشدن اندیشه و عمل رهبران و کارگزاران نظام به مفاهیم سیاسی مدرن
 داشتن اندیشه، عمل و رفتار انقلابی با محوریت ارزش‌های اسلامی و رعایت اخلاق و فضایل از
 سوی کارگزاران و حکمرانان و تسری آن به جامعه
 استقامت، پایداری و پایبندی به ارزش‌ها و اصول انقلاب اسلامی در عمل، حفظ مرزبندی خود با

دشمن و عدم عقب‌نشینی از مواضع و ارزش‌های انقلابی و ملی. استمرار و اصرار بر اصل نوآوری و نو‌شوندگی از طریق درس‌آموزی از مسائل و تصحیح خطاها و همچنین پوشش و پایش مستمر محیطی

کادر سازی و تربیت حکمرانان اسلامی و انقلابی از طریق جهاد علمی و به‌عنوان پیشران اصلی تمدن‌سازی اسلامی

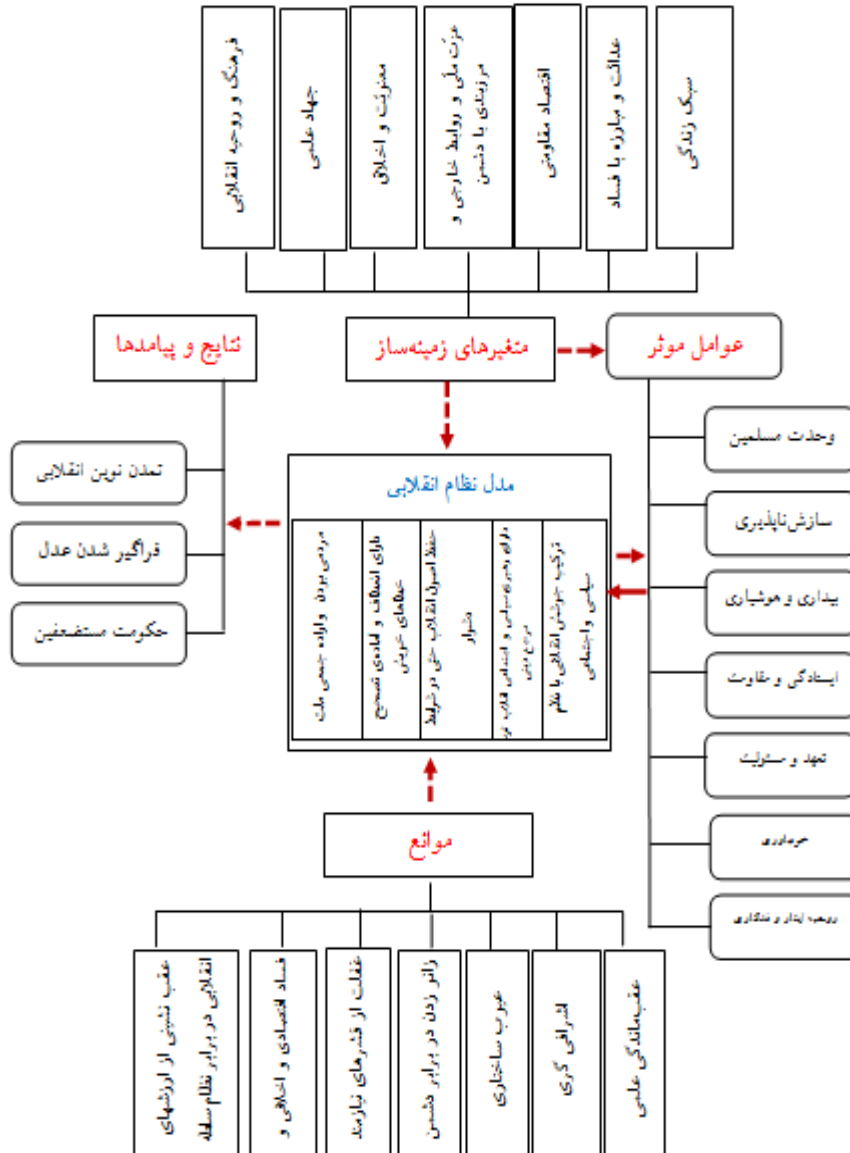
اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به منظور خنثی‌سازی فشار و تحریم اقتصادی نظام سلطه

گسترش عدالت و مبارزه با فساد

سیک زندگی اسلامی به‌عنوان نرم‌افزار حرکت تمدنی و انقلابی

مدل پارادایمی نو‌شوندگی و پویایی نظام انقلابی

به منظور دستیابی به تبیین علمی و شناخت دقیق نظریه نظام انقلابی در این مرحله تلاش شد تا به کمک فرایند کدگذاری محوری مقولات فرعی در ذیل مقوله محوری قرار می‌گیرند و در گام بعدی به کمک کدگذاری انتخابی (مرحله نظریه‌پردازی) با استفاده از یک پارادایم (مدل الگویی یا سرمشق) تکمیل و روابط بین شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط میانجی، راهبردها و پیامدها مطابق شکل (۸) در آن نشان داده شود.

شکل شماره (۸) نظریه نظام انقلابی

نتیجه‌گیری

داده‌های پژوهشی در خصوص گستره مفهومی، بررسی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر نظام انقلابی، راهبردهای مربوط به پدیده و پیامدهای نظام انقلابی در این بخش بررسی و تحلیل شده است. «نظریه نظام انقلابی» را اولین بار مقام معظم رهبری در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ و در بیانیه گام دوم انقلاب و باهدف تبیین خاستگاه‌های اسلام انقلابی، انقلاب اسلامی و ارتباط بین نظام اسلامی و نظام جهانی و در تقابل با نظریه‌های رقیب ارائه دادند. تعریف پیشنهادی برای نظام انقلابی در پژوهش حاضر بر اساس مدل ترسیمی و مبانی نظری بدین صورت است که نظام انقلابی یک نظام ایدئولوژیکی اسلامی موفق است که ضمن نفی کامل ساختار ایدئولوژیکی نظام جهانی به دنبال استقرار عدل در دنیا و برپایی حکومت مستضعفین بوده و با بیداری اسلامی توده‌های مردمی تحت یک رهبری شجاع، آگاه به زمان و پایبند به اهداف مدنی اسلام و زنده نگه داشتن آرمان‌های اساسی انقلاب تلاش می‌کند؛ احکام، مقررات، قوانین و برنامه‌های اسلامی را در کلیه شئون زندگی اجرا نماید. عظیم‌ترین منبع قدرت در نظام انقلابی تکیه بر قدرت لایزال الهی و این باور است که در مسیر مبارزه با طاغوت، ره پویان و مجاهدان راه خدا موردحمایت و عنایت خداوند قرار دارند. دومین منبع قدرت تکیه بر حمایت و پشتیبانی توده‌های مردمی بوده و مقام رهبری و فرماندهی این نوع نظام، تحت عنوان ولایت فقیه و امامت امت، نهادی مذهبی - سیاسی است که تمام عناصر رهبری قدرتمند و کارآمد را دارا هست. شهادت‌طلبی، صبر و پایداری، سازش‌ناپذیری و تحمیل اراده بر دشمن، ادای وظیفه و تکلیف، تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها و خودباوری ازجمله منابع قدرت نظام انقلابی به‌شمار می‌آیند. در نظام انقلابی هر دو ساحت نظام سیاسی و نظام اجتماعی کشور بر مبنای "مردم سالاری دینی" صورت‌بندی می‌شود. در این وضعیت هم قانون و هم حاکم به اسلام انتساب دارند. درواقع حدنصاب نظام انقلابی چنین اقتضائاتی دارد و سطحی فروتر از آن را بر نمی‌تابد. برخلاف انقلاب‌های سیاسی - اجتماعی دنیا که بعد از سقوط رژیم گذشته و تأسیس نظام سیاسی جدید مأموریت انقلابیون خاتمه یافته تلقی می‌شود در نظام انقلابی، با توجه به ماهیت دینی آن و نهضتی که از پیوند سه عنصر رهبری دینی، مکتب اسلام و مشارکت توده‌های مردم شکل می‌گیرد کار انقلابیون و رسالت انقلاب پایان نمی‌یابد و کنش‌گری امت در میدان‌ها و صحنه‌های مختلف به عنوان یک جریان پویا و قدرتمند امری ضروری است. چنین امت ولایتمداری هرگز یاس و ناامیدی به خود راه نمی‌دهند و شکست‌ها و مصائب و مشکلات زودگذر، آن‌ها را از پای در نمی‌آورد، بلکه استوارتر در مسیر تعالی به پیش می‌روند؛ بی‌تردید آنچه نظام انقلابی را در مواجهه با فتنه‌های

اجتماعی مصون می‌دارد، بصیرت، اندیشه‌ورزی و بازشناسی حق و باطل از یکدیگر است. نظام انقلابی با پشتوانه اندیشه اسلامی ناب و نفی سلطه شرق و غرب، و با طرح نظام سیاسی مبتنی بر مردم سالاری دینی و ظلم ستیزی، منافع کشورهای بزرگ در منطقه را به خطر می‌اندازد. پیامدها و دستاوردهای این نوع نظام در پنج محور قابل اشاره است؛ اولاً طرح مجدد اسلام به عنوان مجموعه کاملی از شیوه زندگی؛ دوم، اعتقاد به این اصل که مدل غربی جدایی دین از سیاست فریبی بیش نیست؛ سوم، قدرت و موفقیت مسلمانان تنها در بازگشت به اسلام است؛ چهارم، طرح مجدد شریعت به عنوان قوانین الهی برای ایجاد جامعه‌ای مطلوب بر پایه عدالت اجتماعی و اخلاقیات و معنویات؛ پنجم، طرح مجدد جهاد مقدس علیه همه طاغوتیان و آمادگی برای شهادت در راه خدا به عنوان تنها راه مبارزه و پیروزی.

در نظریه نظام انقلابی آرزوهای جهانی امت ترسیم می‌شود. نظام انقلابی در باورهای مشترک مسلمانان ریشه دارد و مربوط به تمام مستضعفان عالم است. این نظام با تکیه بر توانمندی‌ها و ویژگی‌های رهبری و با پشتوانه مردمی و با توانایی بالای گفتمان اسلام‌گرایی، ذهنیت جدیدی را خلق می‌نماید و آن عبارت است از پرورش فرد مسلمان به عنوان یک عنصر سیاسی ضد دیکتاتوری و ضد امپریالیستی. ریشه‌های سیاسی نظام انقلابی بیش از ریشه‌های مذهبی آن برای غرب، رژیم‌های سکولار، ابرقدرت‌ها و قدرت‌های استعماری وحشت‌آفرین است. مهم‌ترین دستاورد نظام انقلابی در سطح جهان را می‌توان به شکل‌گیری نظام جهانی برخورد با سلطه نام برد. این نظریه در سه بعد نظام انقلابی به عنوان یک نظریه مبنایی، نظام انقلابی به عنوان یک هدف کلان و نظام انقلابی به عنوان یک نظام حکومتی قابل طرح است. نکته‌ای که در بحث نظام انقلابی به ویژه از سوی انقلابیون می‌تواند مدنظر قرار بگیرد، این است که این پدیده به صورت یک کلیت و یک مجموعه درهم تنیده دیده شود و لزوماً تأکید بر یک بخش از فرایند نظام انقلابی تغییرات و اهداف موردنظر پژوهش را پوشش نمی‌دهد. به عبارتی برای تحقق و عینیت بخشیدن به این نظریه بایستی هم از لحاظ ساختاری، هم از لحاظ نظامات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، هم از حیث هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی به مدیریت نظام انقلابی پرداخته شده و این موارد در کنار هم و با یکدیگر معنا و مفهوم پیدا می‌کنند.

تحلیل مصاحبه‌ها و بیانات نشان داد که کشورها و دولت‌ها و همچنین آن دسته از افرادی که در جنبش‌های آزادی‌بخش و نهضت‌های اسلامی فعالیت می‌کنند که متناسب با محیط سیاسی اجتماعی کشور خود به رهبری و مدیریت نظام انقلابی نیاز دارند و برای ایجاد چنین نظامی ایجاد جامعه

انقلابی، فرهنگ انقلابی و ساختارهای انقلابی در این خصوص جز شرایط علی محسوب می‌شوند. در نهایت پیامدهای پیاده سازی نظریه نظام انقلابی را می‌توان دست کم در چهار مورد فراگیر شدن عدل، استقلال، حکومت مستضعفین و تمدن نوین انقلابی برشمرد. ویژگی‌های نظام انقلابی را می‌توان به شرح زیر برشمرد: ۱- حاکمیت الله ۲- مردمی بودن و اراده جمعی ملت ۳- رهبری سیاسی و اجتماعی انقلاب توسط یک مرجع دینی ۴- ترکیبی از عدالت‌خواهی، آزادی‌خواهی، مردم‌سالاری دینی، معنویت‌گرایی و اخلاق ۵- اسلامی بودن ۶- نفوذ و قدرت معنوی رهبر ۳- وحدت و همبستگی تمام اقشار ملت ۴- ارتباط بین دین و سیاست ۵- روحیه ایثار و شهادت‌طلبی مردم ۶ - استقلال‌طلبی ۷- آزادی‌خواهی ۸- سازش ناپذیری ۹- عدم وابستگی به شرق و غرب ۱۰- حفظ اصول انقلاب حتی در شرایط دشوار ۱۱- رسیدن به پیروزی با کمترین خسارت و خونریزی ۱۲- تغییرات بنیادی و پرهیز از رفوریسم ۱۳- تلاش برای خودکفائی اقتصادی ۱۴- پایگاه مردمی انقلاب و پذیرش آن از سوی ملل آزاد جهان ۱۵- دنبال کردن اهداف عمیق انسانی و معنوی در کنار اهداف مادی و اقتصادی ۱۶- همراه بودن انقلاب با مشروعیت دینی ۱۷- تفاهم و یگانگی میان دولت و ملت ۱۸- جامعیت انقلاب اسلامی نسبت به همه ابعاد انسانی اجتماعی ۱۹- تحول در جوانان ۲۰- برائت از دشمنان ۲۱- حمایت از مستضعفین.

منابع

۱. حضرت امام خمینی، (۱۳۹۸)، *وصیت‌نامه الهی-سیاسی*، تهران: نشر فردوس
۲. امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، منتشر شده در آدرس اینترنتی <http://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>
۳. اصلانی، فیروز (۱۳۹۷)، *نظریه نظام انقلابی*؛ نفی پروژه ترمیدور، کیهان فرهنگی، بهمن و اسفند، شماره ۳۸۶ و ۳۸۷
۴. ایزدهی، سید سجاد (۱۳۹۷)، *نظام سازی انقلاب به چه معناست؟* قابل دسترس به نشانی <http://www.ion.ir/news/453823>
۵. برینتون، کرین (۱۳۸۵)، *کالبدشکافی چهار انقلاب*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر نو.
۶. پور جباری پژمان (۱۳۹۷). *دستاورد شناسی چهل سال انقلاب اسلامی*. تهران: معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان بسیج مستضعفین.
۷. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سید علی خامنه‌ای

(مدظله‌العالی) به نشانی اینترنتی: farsi.khamenei.ir

۸. حشمت زاده، محمدباقر (۱۳۹۰)، *چارچوبی برای تحلیل و شناخت انقلاب اسلامی در ایران*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۹. خسروی، حسن، محمود فلاح و وحید دهنوی (۱۳۹۵). *جمهوریت و اسلامیت در گفتمان حقوق اساسی ایران با تأکید بر اندیشه امام خمینی*، فصلنامه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، سال ششم، شماره ۱۳، بهار و تابستان، ۱۶۲-۱۲۹.
۱۰. چالمرز، جانسون (۱۳۶۳) *تحول انقلابی*، ترجمه حمید الیاسی، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۱. حسنی، محمدحسن (۱۳۷۸). *نوسازی جامعه از دیدگاه امام خمینی* قم: موسسه چاپ و نشر عروج.
۱۲. شفیعی، احمد (۱۳۸۵)، *انقلاب اسلامی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی*، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، فصلنامه حصون، بهار، شماره ۷ صص ۳۲-۷.
۱۳. شبان‌نیا، قاسم (۱۳۹۱)، *ارزیابی نظریه چرخش انقلاب‌ها و تطبیق آن بر انقلاب اسلامی ایران*، فصلنامه معرفت سیاسی، سال چهارم، شماره ۲.
۱۴. علی احمدی، علیرضا و حسین، علی احمدی (۱۳۸۳)، *مدیریت ارزشی با تکیه بر ارزش‌های اسلامی*، تهران، انتشارات تولید دانش.
۱۵. غمامی، سید محمد مهدی و اسماعیل آجرلو (۱۳۹۷)، *الزامات تحقق امت اسلامی و گذار از دولت مدرن (بررسی موضوعی در کشورهای اسلامی)*، فصلنامه حکومت اسلامی، مقاله ۷، دوره ۲۳، شماره ۳ - شماره پیاپی ۸۹، صفحه ۱۹۵-۱۶۷.
۱۶. قربانی، مصطفی (۱۳۹۷)، *انقلاب اسلامی؛ انقلابی تکاملی*، فصلنامه پیام، تابستان، شماره ۱۲۹.
۱۷. کوهن، استانفورد آلوین (۱۳۹۶)، *تئوری‌های انقلاب*، ترجمه علیرضا طیب، تهران: نشر قومس.
۱۸. گلدستون، جک (۱۳۹۷)، *به سوی نسل چهارمی از نظریه‌های انقلابی*، ترجمه احسان بدریکوهی، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۸ شماره ۲۷، تابستان.
۱۹. مبینی، محمد (۱۳۹۶). *پارادایم مبتنی بر منابع به‌عنوان ضرورت ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران*. فصلنامه معرفت سیاسی سال نهم، شماره دوم، پیاپی ۱۸، پاییز و زمستان ص ۱۲۶.

۲۰. مبینی محمد (۱۳۹۵). *طراحی الگوی اسلامی - ایرانی مدیریت جهادی جهت عینیت بخشیدن به ام القرای جهان اسلام*. فصلنامه مدیریت اسلامی. سال ۲۴ شماره ۲، ۲.
۲۱. معینی پور، مسعود؛ غرسبان، مرتضی (۱۳۹۸)، *نقش سناریوی نفوذ در بازگشت پذیری انقلاب اسلامی با تأکید بر اندیشه حضرت آیت الله خامنه‌ای*، فصلنامه سیاست، دوره ۴۹، شماره ۲، تابستان
۲۲. مشیرزاده حمیرا (۱۳۷۴)، *نگرشی اجمالی به نظریه‌های انقلاب در علوم اجتماعی*، انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، مجموعه مقالات، ۲ ج، قم، معاونت امور اساتید و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ج ۱، صص ۳۴ - ۳۳.
۲۳. محمدی، منوچهر (۱۳۹۳). *دستاوردهای کلان انقلاب اسلامی در سطوح ملی*، منطقه‌ای، جهانی و تاریخی. تهران: دفتر نشر معارف.
۲۴. منصوری، جواد؛ افتخاری، اصغر؛ عیوضی، محمد رحیم؛ مطهرنیا، مهدی (۱۳۸۱)، *انقلاب اسلامی و معنویت گرایی*، مجله اندیشه انقلاب اسلامی، شماره ۲، تابستان
۲۵. یزدانی، عنایت اله، قاسمی داریوش و صفی اله شاه قلعه (۱۳۹۰)، *انقلاب اسلامی ایران، نظام بین‌الملل و نظریه انتقادی*، دو فصلنامه علمی - پژوهشی دانش سیاسی، سال هفتم، شماره دوم - پاییز و زمستان، پیاپی ۱۴

26. Huntington. Samuel – P (1968); *Political Order in Changing Societies*, New Haven: P.264.
27. Kuhn Thomas(1962) *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago: University of Chicago Press (1970, 2nd edition, with postscript).
28. Foran. J,(1993) "*Theories of Revolution Revisited: Toward Fourth Generation?*", Social Theory, 11.
29. Jack Goldston,(2001)"*Toward and Fourth Generation of Revolutionary Theory*" Annu. Rev. Polit Sci^٤ : x-x Copyright 2001 by Annual Reviews.
30. Anastasio Somoza,(1980) *as told to Jack Cox* ,Nicaragua Betrayed (Blemont: Western Island Publishers p 23-26 & 91-93.
31. Skocpol, theda. (may 1982) "*rentier state and shia islam in the Iranian Revolution*" theory and society.vol 11.
32. Skocpol,theda.(1982a.) "*what makes peasants Revolutionary*,"comparative politics,vol.14,no.3.

